

Vzdělávání a učení dětí ukrajinských uprchlíků v Česku

Sociologický ústav
Akademie věd ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

unicef
pro každé dítě

7. vlna výzkumu Hlas Ukrajinců: listopad 2023

Kateřina Šafářová, Michael Škvrňák, Daniel Prokop,
Michal Kunc

20. 12. 2023

PAQ
RESEARCH

Obsah reportu

Téma	Strana
<u>Metodika</u>	3
<u>Shrnutí hlavních zjištění</u>	5
<u>Účast ve vzdělávání</u>	8
<u>Znalost a výuka češtiny</u>	13
<u>Integrace a volnočasové aktivity</u>	18

O výzkumu

Hlas Ukrajinců

Výzkum a jeho účel

Tento report popisuje situaci ukrajinských uprchlíků v souvislosti se vzděláváním dětí, jejich znalostmi češtiny a volnočasovými aktivitami. Je součástí sedmé vlny reprezentativního longitudinálního výzkumu Hlas Ukrajinců zaměřeného na integraci ukrajinských uprchlíků, který se zabývá také otázkami bydlení, práce, příjmů, znalosti češtiny u dospělých uprchlíků.

Realizátoři a partneři

Výzkum realizuje PAQ Research, z. ú. (obsah a zpracování výstupů) ve spolupráci se Sociologickým ústavem AV ČR, v. v. i. (sběr dat). Tento výstup podpořil UNICEF ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

Vzorek a reprezentativita

Výzkum vychází z rozhovorů s N=782 domácnostmi uprchlíků z Ukrajiny, ve kterých žije celkem N=**1059 dětí ve věku 3–17 let**, z toho **213 ve věku MŠ** (do něho zařazujeme děti 3–5 let a 6leté navštěvující MŠ), **642 ve věku ZŠ** (zde jsou 6–14letí a 15letí chodící na ZŠ) a **204 ve věku SŠ** (15–17letí mimo 15letých chodících na ZŠ). Respondenti vypovídali o každém dítěti v domácnosti zvlášť. Výzkum reprezentuje postoje a zkušenosti lidí z Ukrajiny, kteří do Česka přišli od února 2022 do dubna 2023 a stále v Česku zůstávají.

Vzorek je **reprezentativní z hlediska:**

- * kraje bydliště v rámci České republiky,
- * měsíce příjezdu domácnosti do ČR,
- * kombinace věku a pohlaví v rámci regionů.

Reprezentativita je zajištěna kombinací náhodného stratifikovaného výběru (oslovení

náhodně vybraných kontaktů v rámci mikroregionů ČR) a následným vážením dat, aby struktura výběrového souboru odpovídala statistikám z dat Ministerstva vnitra ČR (CIS). Přesto má vzorek limitace – především může nereprezentovat uprchlíky, kteří od příjezdu do ČR nežádali o humanitární dávku. Vzorek také nezahrnuje mladistvé Ukrajince, kteří přišli do ČR bez dospělého doprovodu a uprchlíky, kteří získali dočasnou ochranu v roce 2023.

Statistická odchylka pro vzorek N=1200 je ± 3 p. b. pro výroky s četností 50 % a ± 1 p. b. pro četnost 5 %. Pro částečné vzorky je odchylka vyšší.

Součet výroků v grafech nemusí vždy odpovídat 100 % z důvodu zaokrouhlení četností jednotlivých výroků na jednotky procent.

Sběr dat

V této vlně se dotazovalo **od 23. 10. do 7. 11. 2023.** Výzkum probíhá online dotazováním na panelu uprchlíků z Ukrajiny, který provozuje Sociologický ústav AV ČR. Panel vznikl ve spolupráci SOÚ AV ČR a Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, které oslovilo žadatele o humanitární dávku s možností participovat ve výzkumech SOÚ AV ČR. Účast ve výzkumech je anonymní a honorovaná, identita respondentů byla během rekrutace panelu ověřována telefonicky.

Dosud proběhlo 7 vln výzkumu, a to: 1. v červnu/červenci 2022 (bydlení, čeština), 2. v srpnu 2022 (práce, příjmy, čeština), 3. v září 2022 (zdraví), 4. v listopadu/prosinci 2022 (vzdělávání, práce, bydlení, příjmy, čeština), 5. v únoru/březnu 2023 (shodná témata jako ve 4. vlně) 6. v červnu 2023 a 7. vlna na přelomu října a listopadu 2023. V této zprávě srovnáváme výsledky nejnovější vlny s těmi z vln předchozích.

Shrnutí výsledků a klíčové oblasti ke zvážení pro aktéry ve vzdělávání

Shrnutí výsledků a klíčové oblasti ke zvážení pro aktéry ve vzdělávání* I.

Účast ve vzdělávání

Hlavní zjištění

Deklarovaná účast ve vzdělávání s novým školním rokem vzrostla

- * Mezi ukrajinskými dětmi ve věku 3-6 let nyní chodí do české mateřské školy **84 %**, což je nárůst oproti červnovým 69 %. Na českou základní školu chodí dle deklarácí rodičů **97 %** dětí ve věku 6-15 let (v červnu letošního roku to bylo 94 %).
- * Reálná školní docházka bude pravděpodobně mírně **nižší** na všech stupních z důvodu vzorku nepokrývajících příchozí uprchlíky po dubnu 2023 a mladistvé 15-17 let přicházející do ČR bez dospělého doprovodu. Podrobněji tato omezení a porovnání s daty MŠMT prezentujeme na straně 11.
- * Oproti červnu se snížil podíl žáků studujících distančně na Ukrajině, a to zejména u středoškoláků. Výuku na dálku absoluuje 36 % středoškoláků (z toho polovina kombinuje ukrajinskou a českou školu). Na ZŠ výuku na dálku absoluuje 31 %, drtivá většina ji však kombinuje s českou školou.

Ve využívání předškolního vzdělávání se uprchlíci přibližují Čechům

84 % účast ukrajinských dětí ve věku 3-6 let (bez 6letých zapsaných na ZŠ) v MŠ je jen mírně nižší než u českých dětí (mezi nimi 90 %). Využití předškolní péče v mateřských školách je vyšší v domácnostech s příjmem z práce, což souvisí s tím, že absence místa ve školce či v jiném zařízení je bariérou pro možnost pracovat.

Klíčové oblasti ke zvážení pro aktéry ve vzdělávání*

Zvyšování účasti ve vzdělávání a podpora ukrajinským žákům

- * **Informování o volných kapacitách i v průběhu školního roku** a pokračování v přípravě škol ukrajinské děti průběžně přijímat (MŠ, ZŠ). – O, MŠMT
- * **Podpora začlenění ukrajinských žáků do běžných tříd a posilování bezpečného klimatu ve třídách** mj. prostřednictvím vzdělávání pedagogických pracovníků a pracovníků školního poradenství. – MŠMT, N, MF
- * **Podpořit začlenění ukrajinských asistentů pedagogů mezi běžné školní asistenty pedagoga** od školního roku 2024/2025 (podporovat prohlubování znalostí českého jazyka). – MŠMT, MF
- * **Propojení dat o vzdělávání, zaměstnání rodičů, bydliště a čerpání dávek**, aby bylo možné odlišit neúčast ve škole od pobytu mimo ČR a cílit aktivity na zvýšení účasti. – MŠMT, MPSV, MV
- * **Odstranění bariér pro přístup a ukončování středoškolského vzdělávání** z důvodu nedostatečné znalosti českého jazyka na úrovni rodilých mluvčích (nulté ročníky, úprava JPZ, maturitní zkoušky, poskytování lekcí češtiny i na pokročilé úrovni, upřesnění podmínek ústního pohovoru pro prominutí zkoušky z českého jazyka). – MŠMT, MF

*Aktéři přispívající k integraci ukrajinských dětí v ČR: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a jemu podřízené organizace (MŠMT), Česká školní inspekce (ČŠI), Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV), Ministerstvo vnitra (MV), Ministerstvo financí (MF), Kraje (K), Obce (O), Vysoké školy (VŠ), Nevládní organizace, mezinárodní instituce, soukromé nadace (N)

Shrnutí výsledků a klíčové oblasti ke zvážení pro aktéry ve vzdělávání* II.

Rozvoj znalostí češtiny

Hlavní zjištění

Znalost češtiny dál roste u starších dětí, u předškoláků stagnuje

- * 64 % ukrajinských dětí ve věku 6-14 let se aktuálně domluví česky v běžných situacích. U dětí 15-17 let se domluví česky 72 %.
- * Nejnižší úroveň češtiny mají děti ve věku 3-5 let, v běžných situacích se jich domluví jen 14 %. Děti v tomto věku se z většiny systematicky neučí česky (72 % se česky zatím neučí, povinná výuka češtiny je až v posledním ročníku MŠ). Zároveň v této skupině znalosti češtiny rostou nejpomaleji, od března 2023 vzrostl podíl dětí 3-5 let, které se česky domluví o 6 p. b. (zatímco u dětí 6-17 let o 22 p. b.).

53 % dětí ve věku 6-17 let se česky neučí ve škole, ani v kurzech

- * V červnu letošního roku to bylo 32 % dětí. Tento vysoký nárůst dětí bez organizované výuky češtiny je způsoben především poklesem výuky češtiny jako druhého jazyka (ČDJ) ve školách. ČDJ má 40 % ukrajinských žáků, což je oproti červnu 2023 pokles o 21 p. b.
- * Roste sice školní docházka, ale klesá podíl dětí, které mají ČDJ. Nedá se přitom říci, že by si ukrajinské děti již češtinu plně osvojily a dále se učit česky už nepotřebovaly. 31 % ukrajinských dětí, které se neučí na ZŠ česky, mají dle deklarácí rodičů jazykovou úroveň nízkou (do A2), 44 % má dle hodnocení rodičů úroveň B1 (ostatních 25 % má podle rodičů úroveň B2). Žáci s ČDJ se učí většinou česky v nízké intenzitě (pod 5 hodin týdně).
- * Dívky se podle rodičů učí česky více intenzivně. Z dívek ve věku 6-17 let, které se česky ve škole učí, se jich 24 % věnuje učení češtiny 2 a více hodiny. Z chlapců se takto intenzivně učí 14 %. To může být vysvětlením lepších jazykových znalostí u dívek. Česky se jich ve věku 6-14 let v běžných situacích odmluví 70 %, zatímco u chlapců je to 60 %.

Klíčové oblasti ke zvážení pro aktéry ve vzdělávání*

Posílení výuky češtiny na všech stupních vzdělávání

- * **Zintenzivnění výuky ČDJ** v MŠ, ZŠ i SŠ. Genderově citlivý přístup ke vzdělávání. – O, K, MŠMT, N
- * **Prodloužení nároku na ČDJ** u všech uprchlických ukrajinských dětí do dosažení jazyk. úrovně B2 (dle deklarácí rodičů má aktuálně nižší úroveň 79 % dětí ve věku 6-17 let). – MŠMT, MF
- * **Zavádění výuky ČDJ v mateřských školách ve všech ročnících** (ne pouze v posledním povinném), aby se i děti v předškolním věku ve znalostech češtiny rozvíjely. Výuka by měla probíhat hravou formou s důrazem na wellbeing dětí. – O, MŠMT
- * **Rozšíření vysokoškolských oborů pro výuku češtiny jako druhého jazyka (ČDJ)** a poskytování dalších možností kvalifikace, aby bylo k dispozici více lektorů ČDJ pro cizince. – MŠMT, MF, N
- * **Směrování k povinné výuce ČDJ pro cizince a prohlubování češtiny u všech dětí s nízkou úrovní českého jazyka** (na základě výsledků ve standardizovaném testu). Povinnost by měla být zakotvena v rámcových vzdělávacích programech (RVP) pro MŠ, ZŠ i SŠ, s možností škol zajistit výuku v jiné škole či online. Tento systém by omezil možnost odmítání ze strany rodičů a žáků a vytvořil tlak na vytváření kapacit na výuku českého jazyka. – MŠMT, MF
- * **Rozvíjení znalostí českého jazyka u ukrajinských asistentů pedagoga**, mj. skrze kurzy nabízené úřady práce. – MŠMT, MPSV
- * **Rozšiřování nabídky mimoškolního jazykového vzdělávání** především pro mladistvé nezapojené do středního vzdělávání. Možnost využít Regionální centra podporu integrace cizinců. – MF, MV, K, N

*Aktéři přispívající k integraci ukrajinských dětí v ČR: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a jemu podřízené organizace (MŠMT), Česká školní inspekce (ČŠI), Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV), Ministerstvo financí (MF), Ministerstvo vnitra (MV), Kraje (K), Obce (O), Vysoké školy (VŠ), Nevládní organizace, mezinárodní instituce, soukromé nadace (N)

Shrnutí výsledků a klíčové oblasti ke zvážení pro aktéry ve vzdělávání* III.

Integrace a volnočasové aktivity

Hlavní zjištění

Integrace dětí do českého kolektivu roste pomalu, dobře začleněná je zatím jen polovina dětí

- * Polovina dětí ve věku 4–17 let není podle rodičů dobře začleněna do českých kolektivů. Bez českých kamarádů jsou nejčastěji mladiství ve věku 15-17 let, v této skupině nemá žádné české kamarády 29 % dětí (u dětí ve věku 6-14 let je bez českých kamarádů 19 %).
- * Výrazně lépe jsou začleněné děti studující na českých školách (58 % u těch chodících na české ZŠ a SŠ) a děti účastníci se volnočasových aktivit. Těch je dobře začleněných 64 %, zatímco u dětí, které žádnou volnočasovou aktivitu nemají, je to 33 %.
- * U dětí ve věku 6-14 let se výrazně liší v začleněnosti do kolektivu českých dětí dívky a chlapci – dle rodičů je do kolektivu českých dětí dobře začleněno 61 % dívek a jen 39 % chlapců. V dalších věkových kategoriích se tento rozdíl neobjevuje.

Přibylo dětí s volnočasovými aktivitami, třetina by je chtěla mít

- * Volnočasových aktivit se účastní 54 % dětí ve věku od 4 let, což je oproti červnu letošního roku nárůst o 6 p. b. Pozitivní je, že se zmenšila skupina dětí, která volnočasové aktivity nemá, ačkoliv o ně má zájem (nyní je to 32 %, v červnu to bylo 44 % dětí. Volnočasové aktivity častěji nemají, ačkoliv by je chtěly, děti ve věku 3-5 let (46 % z nich) a děti z domácností v příjmové chudobě (38 % dětí v nejchudších domácnostech).

Klíčové oblasti ke zvážení pro aktéry ve vzdělávání*

Zvyšování dostupnosti volnočasových aktivit pro děti, jejichž rodiče si je nemohou finančně dovolit

- * **Zajištění finančních mechanismů, aby volnočasové aktivity mohly využívat i děti z domácností v příjmové chudobě** (jak ukrajinské, tak české) – MF, MŠMT, MPSV, N
 - * **Podpora institucí** (například střediska volného času, samotné školy) a organizací (NNO) poskytujících nízkoprahové mimoškolní, zájmové vzdělávání a volnočasové aktivity, stejně tak jako **domácnosti**, které mají o aktivity zájem (skrz voucherový systém). – MF, N, O, K
 - * Podpora volnočasových aktivit skrz **příspěvky obcí a městských částí. Podpora by se měla týkat i chudších českých dětí** – až 20 % českých rodičů totiž v důsledku inflace omezovalo investice do rozvoje dětí.* – MF, N, O, K

Posílení integrace mladistvých

- * **Aktivní depistáž (vyhledávání) ohrožených mladých lidí z Ukrajiny** a jejich komplexní podpora se zvláštním zřetelem na mladé lidi, kteří jsou zde bez doprovodu příbuzného a kteří nestudují českou školu. Především poskytování poradenství, psychosociální a terapeutické podpory, dalšího vzdělávání a volnočasových aktivit. – MPSV, MŠMT, F, N, O, K

*Aktéři přispívající k integraci ukrajinských dětí v ČR: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a jemu podřízené organizace (MŠMT), Česká školní inspekce (ČŠI), Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV), Ministerstvo financí (MF), Kraje (K), Obce (O), Vysoké školy (VŠ), Nevládní organizace, mezinárodní instituce, soukromé nadace (N)

* Česká data: [Život k nezaplacení](#), PAQ Research, únor 2023

Účast ve vzdělávání

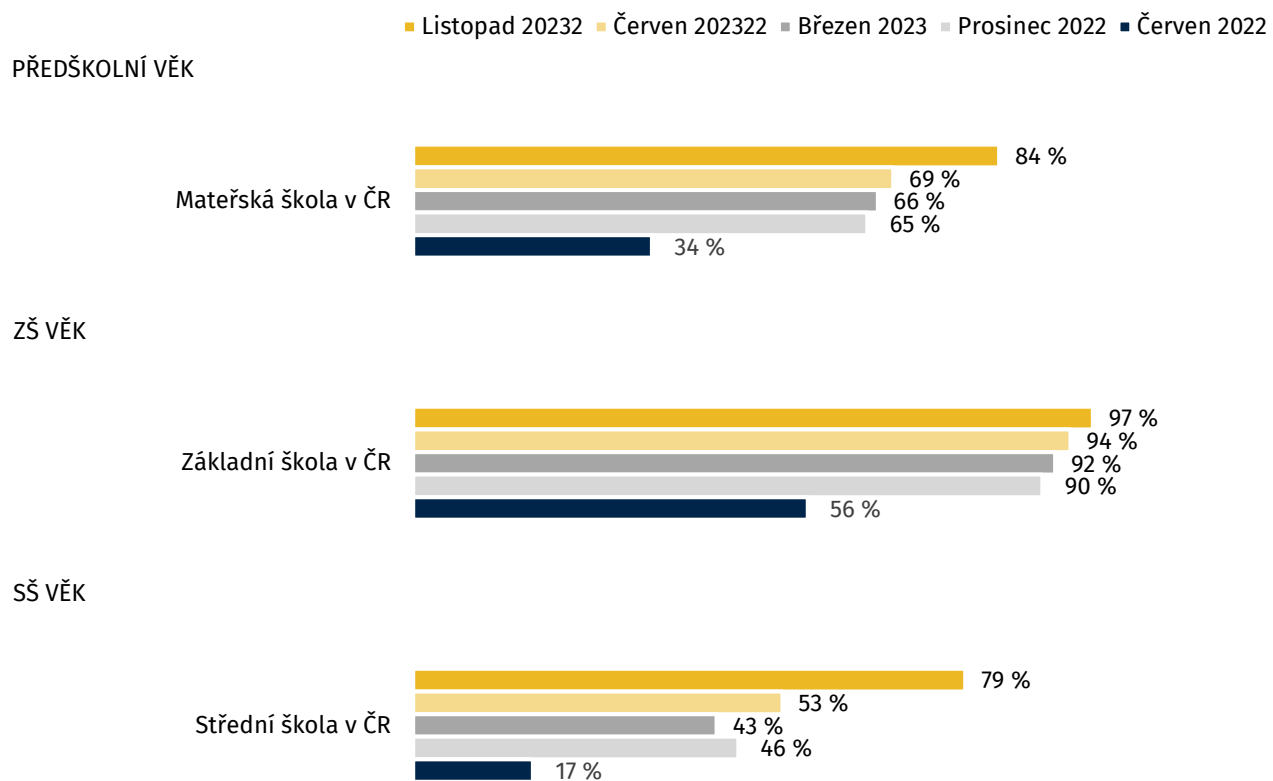
Hlavní zjištění

97 %

ukrajinských dětí chodí na českou základní školu

Deklarovaná účast v českém vzdělávání

Školní docházka s novým školním rokem vzrostla

Nejvyšší nárůst – o 26 procentních bodů – pozorujeme u středních škol

Rodiče ukrajinských dětí ve věku 15-17let* v 79 % případů uvedli, že tito mladiství již studují na českých střední školách. Za tímto nárůstem může být to, že na české střední školy přecházejí především děti, které už začaly vzdělávání v českých ZŠ, už se většinou domluvily česky a tudíž pro ně bylo přirozenější přejít na české SŠ, než se účastnit výuky na dálku na Ukrajině, jak tomu bylo vloni. Odhad může být také nadhodnocený (viz další strana).

Ostatní mladiství v tomto věku se většinou studují na dálku na Ukrajině a připravují na přijímací zkoušky na VŠ v ČR i na Ukrajině.

Docházka vzrostla výrazněji také ve školkách mírně se zvýšila i na ZŠ, kde studují již téměř všechny ukrajinské děti v daném věku. Většinou se podařilo dítě zapsat do školy i rodičům, kteří si v červnu nebyli jistí, zda bude dítě chodit od září do české školy.

Na žádném stupni nejsou u docházky významné rozdíly mezi dívkami a chlapci, nebo v závislosti na příjmech rodiny. Na všech stupních ale chodí do české školy častěji děti s lepší znalostí češtiny. Tu školy posilují, zároveň ale může být nízká úroveň češtiny vnímána některými rodiči či školami jako bariéra pro vstup do vzdělávání.

Skutečná docházka bude zřejmě mírně nižší

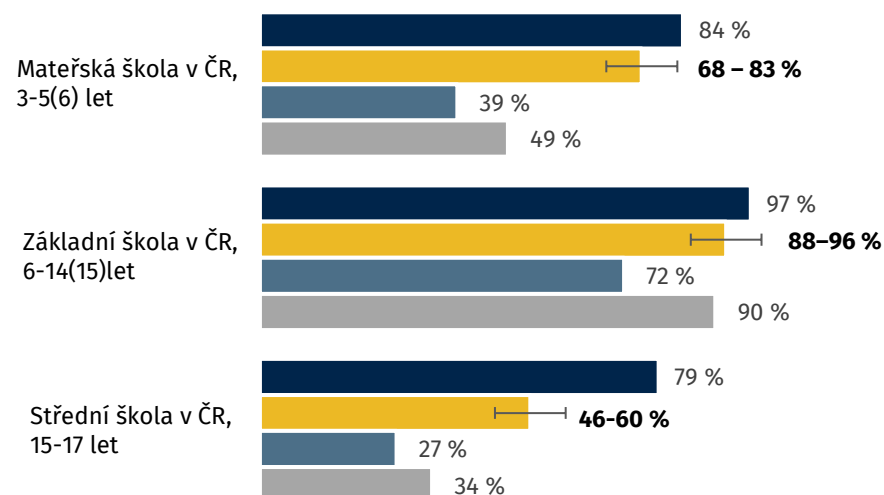
Viz další strana, na níž nabízíme možná vysvětlení a porovnání s daty MŠMT.

Poznámka: MŠ (3+): N=213, ZŠ: N=642, SŠ=161 (listopad 23). Děti hraničních věků (6, 15 let) jsou zařazeny do skupiny podle toho, které úrovně vzdělávání se účastní; pokud nikam, řadíme do vyššího stupně. Znění otázky: „Účastní se toto dítě výuky v ČR v jednom z následujících zařízení?“ *Mimo 15-leté studující na ZŠ. **data o českých dětech: MŠMT, ČSÚ 2021

Odhad skutečné účasti v českých školách

Skutečná docházka je nejspíš nižší než v našem výzkumu, ale vyšší než v úředních statistikách

- Hlas Ukrajinců listopad 2023 (příchozí do prosince 2022)
- Odhad skutečné účasti: zahrnutí nově příchozích (leden–září 2023), statistické chyby a odhadu, že v ČR setrvává 80 % uprchlíků
- Účast podle dat MŠMT a MV k 30. 9. 2023
- Účast podle dat MŠMT a MV při odhadu, že v ČR setrvává 80 % uprchlíků v ČR

*Jako základ dětí v ZŠ věku bereme všechny 7–14leté děti, 59 % 6letých a 35 % 15letých (odpovídá reálné účasti 6letých a 15letých na ZŠ dat) **Mladistvé s dočasnou ochranou jako základ pro studenty SŠ zde bereme všechny 16–17leté a 54 % 15letých (odpovídá reálné účasti 15letých na SŠ vs. ZŠ dle dat). Mladiství ve věku 18-19 let navštěvující SŠ nejsou v našem vzorku.

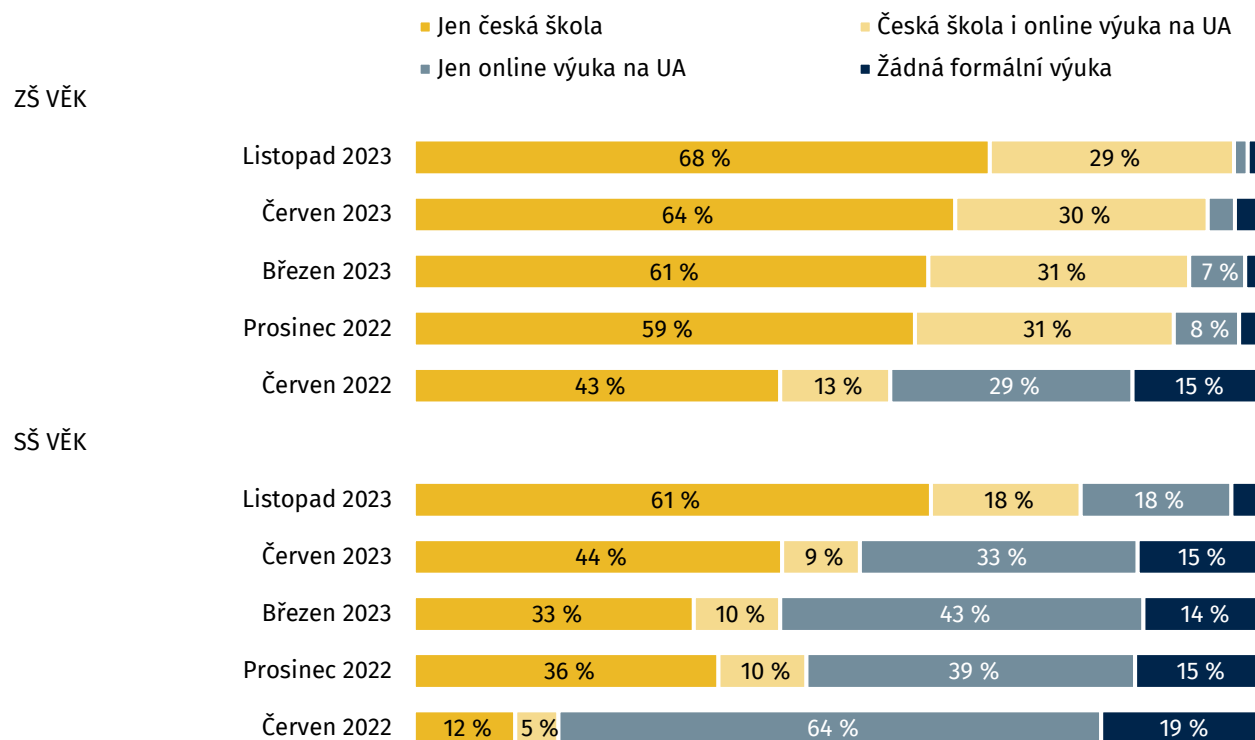
Jak odhadujeme skutečnou docházku

MŠMT uvádí ke 30. 9. 2023, že je na českých ZŠ zapsáno 37 074 ukrajinských dětí azylantů (ne tedy ukrajinských dětí s trvalým občanstvím, které nejsou ani předmětem našeho výzkumu). To by při počtu 51 413 dětí 6(7)–14(15) let* registrovaných k dočasné ochraně (data MV ke 30. 9) znamenalo pouze 72% účast. U MŠ takto účast vychází na 39 % (5 697 dětí v MŠ) a u SŠ na 27 % (4 869 mladistvých na SŠ)**. Možné důvody rozdílů v deklarované účasti ve školách v našem vzorku oproti oficiálním statistikám MŠMT jsou následující (pravděpodobně kombinace všech):

1. Naš vzorek reprezentuje pouze populaci lidí, kteří do ČR přišli do konce roku 2022. Při připočtení příchozích v roce 2023 (s předpokladem 25 % docházky v MŠ, 60 % docházky na ZŠ a 10% docházky na SŠ u příchozích v roce 2023) se odhad účasti sníží (viz **žluté řádky**).
2. Vzorek v našem výzkumu nezahrnuje mladistvé, kteří jsou v ČR bez dospělého doprovodu – ve **žlutých řádkách** jsou započtení.
3. Část osob s dočasnou ochranou nebude pravděpodobně setrvávat v Česku. Víme, že při poslední přeregistraci na začátku roku 2023 zaniklo přibližně 28 % dočasných ochran (uprchlíci, kteří o prodloužení nepožádali). V našem vzorku jsou pouze uprchlíci, kteří v ČR setrvávají. Při započtení odhadu, že 80 % z celkové populace uprchlíků setrvává v ČR (**žlutý a šedý řádek**) se data MŠMT a z listopadové vlny Hlas Ukrajinců přibližují.
4. Vzorek ve výzkumu by mohl být vychýlený směrem k lidem, kteří jsou motivovanější zapsat děti do českých škol (vyšší vzdělání ve vzorku než v populaci).

Vzdělávání v Česku a online na Ukrajině

3 z 10 ukrajinských dětí na ZŠ studují zároveň českou školu i na dálku na Ukrajině

Děti na ZŠ se často učí i na dálku na Ukrajině

29 % základoškoláků nadále kombinuje českou a ukrajinskou výuku, což je přibližně stejně velký podíl jako v minulém školním roce. U středoškoláků kombinuje obě výuky 18 %.

Středoškoláci přecházejí z ukrajinských škol do českých

Na středních školách došlo k výraznému růstu oproti červnu 2023. V důsledku toho ubylo mezi středoškoláky dětí, které studují pouze ukrajinskou školu na dálku (nyní jich he 18 %).

Zhruba polovina rodičů dětí ve věku 3-17 let, které nechodí do české školy, je do ní zapsat spíše plánují – nejčastěji to deklarují rodiče dětí ve věku 3-6 let (80 % z nich), nejméně často rodiče nejstarších dětí ve věku 15-17 let (34 % z nich). Část rodičů v tom nemá jasno.

Mezi nejčastěji uváděnými důvody, proč rodiče dítě do školy nezapsali, jsou nedostatečné jazykové dovednosti dětí (28 %), že jim stačí výuka na dálku (22 %) nebo nedostatek informací o zápisu do školy (21 %). S ohledem na velmi malý počet dětí, které nechodí v našem vzorku do české školy, je nutné brát tato čísla jen jako orientační.

Poznámka: N=846 (listopad 2023), N=971 (červen 23), N=936 (březen 23), N=1109 (prosinec 22), N=1348 (červen 22); děti 6–17 let. Děti ve věku 6, 15 a 16 let jsou zařazeny do skupiny ZŠ/SŠ podle toho, které úrovně vzdělávání se účastní v české škole. Pokud žádné, pak jsou v té vyšší. Znění otázky: „Účastní se toto dítě výuky v ČR v jednom z následujících zařízení?“.

Znalost a výuka češtiny

Hlavní zjištění

40 %

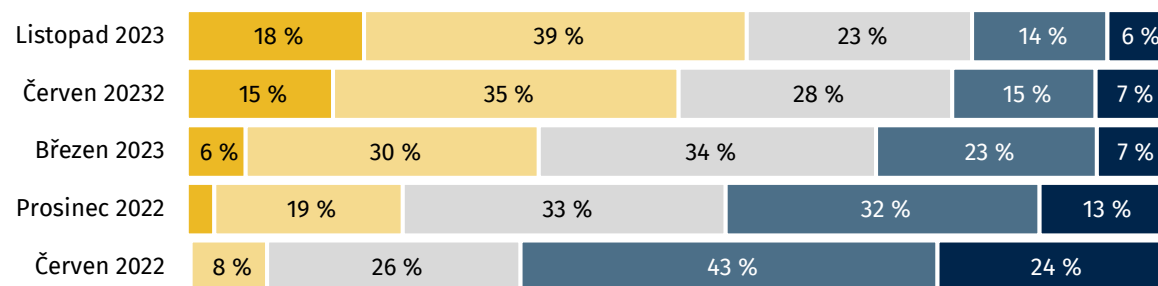
**ukrajinských dětí ve věku 6–17 se ve škole učí česky,
což je oproti červnu letošního roku pokles o 21 p. b.**

Znalost češtiny mezi dětmi různých věkových skupin

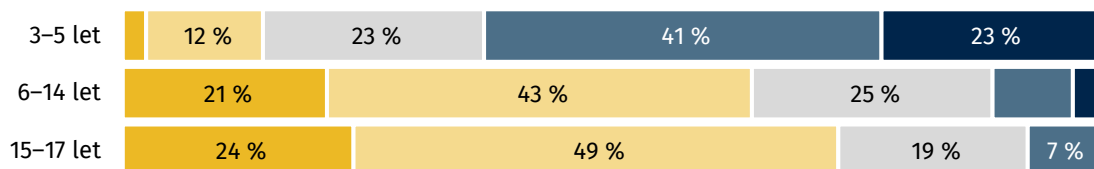
Děti na ZŠ a SŠ se česky většinou domluví. Děti v předškolním věku umí česky minimum

- Dokáže plyně koverzovat a psát
- Domluví se v běžných situacích
- Dá dohromady pár vět a jednodušším rozumí
- Umí některá slova a fráze
- Nezná vůbec nic

CELKEM 3–17 let

DETAIL: LISTOPAD 2023

V běžných situacích se domluví už 64 % dětí ve věku 6-14 let

Čeština se zlepšuje především u základoškoláků a středoškoláků. Už 21 % dětí ve věku 6–14 let se domluví podle rodičů plyně, jde o velký nárůst od března, kdy to bylo jen 6 %.

Výrazné rozdíly ale zůstávají mezi chlapci a dívkami na základní škole. 15 % chlapců ve věku 6–14 let má žádné nebo minimální znalosti češtiny, u dívek ve stejném věku je to 7 %.

Jazykové schopnosti se více rozvíjejí u uprchlíků, kteří navštěvují české školy. Ve skupině středoškoláků, kteří chodí do české školy se už domluví 90 % (průměr ve věkové skupině 15–17 let je 73 %).

Nejméně umí česky děti v předškolním věku

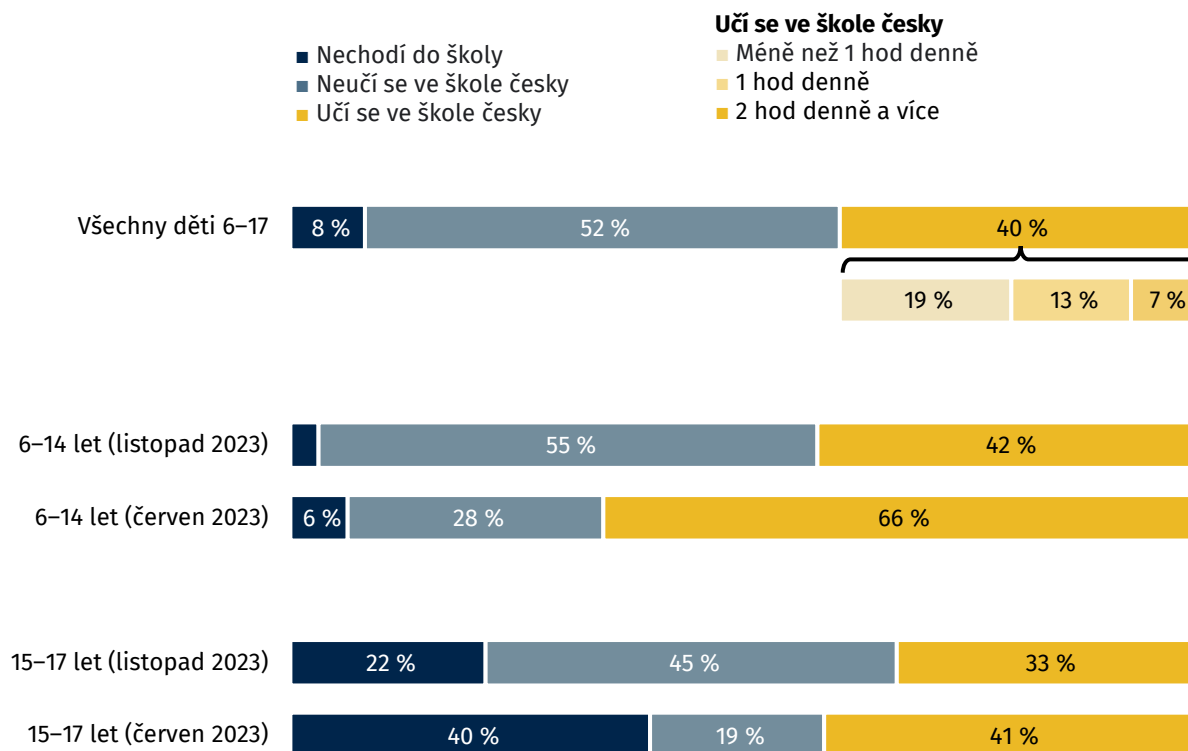
Nejmenší znalost češtiny a nejmenší změnu v čase v úrovni češtiny mají předškolní děti – ty se z většiny systematicky neučí česky (povinná výuka češtiny je až v posledním ročníku MŠ). Od března 2023 vzrostl podíl těch, kdo se česky domluví o 6 p. b. (u základoškoláků i středoškoláků o 22 p. b.).

Děti, které chodí do školky, se v češtině zlepšují více, než ty které do školky nechodí (domluví se jich česky 14 % oproti 2 %, těch, kdo do školky nechodí). Z dětí, které do školky nechodí umí 95 % maximálně pár slov. .

Poznámka: N=1059 (listopad 2023), N=1275 (červen 23), N=1205 (březen 23), N=1437 (prosinec 22), N=1744 (červen 22); děti 3–17 let. Znění otázky: „Jaké jsou jazykové znalosti tohoto dítěte?“. Do věkové kategorie 3–5 let jsou započteny také šestileté děti aktuálně navštěvující MŠ.

Děti 6–17 let

Většina dětí na základní škole se česky již neučí

Děti, které se ve škole česky učí, mají zpravidla do pět hodin češtiny týdně

Výuka češtiny ve škole je v letošním školním roce výrazně méně častá než v uplynulém školním roce, a to zejména na základních školách, kde ji mělo v březnu 68 % žáků, a nyní ji má jen 42 % žáků.

Nedá se přitom říci, že by si ukrajinské děti již češtinu plně osvojily a učit se dále česky již nepotřebovaly. 31 % dětí, které se neučí na základní škole česky, mají dle deklarací rodičů jazykovou úroveň nízkou (do A2), 44 % má úroveň B1 a 25 % B2.

U středoškoláků, kteří se česky ve škole neučí, má většina (61 %) jazykovou úroveň B1.

Dívky se učí česky více intenzivně než chlapci

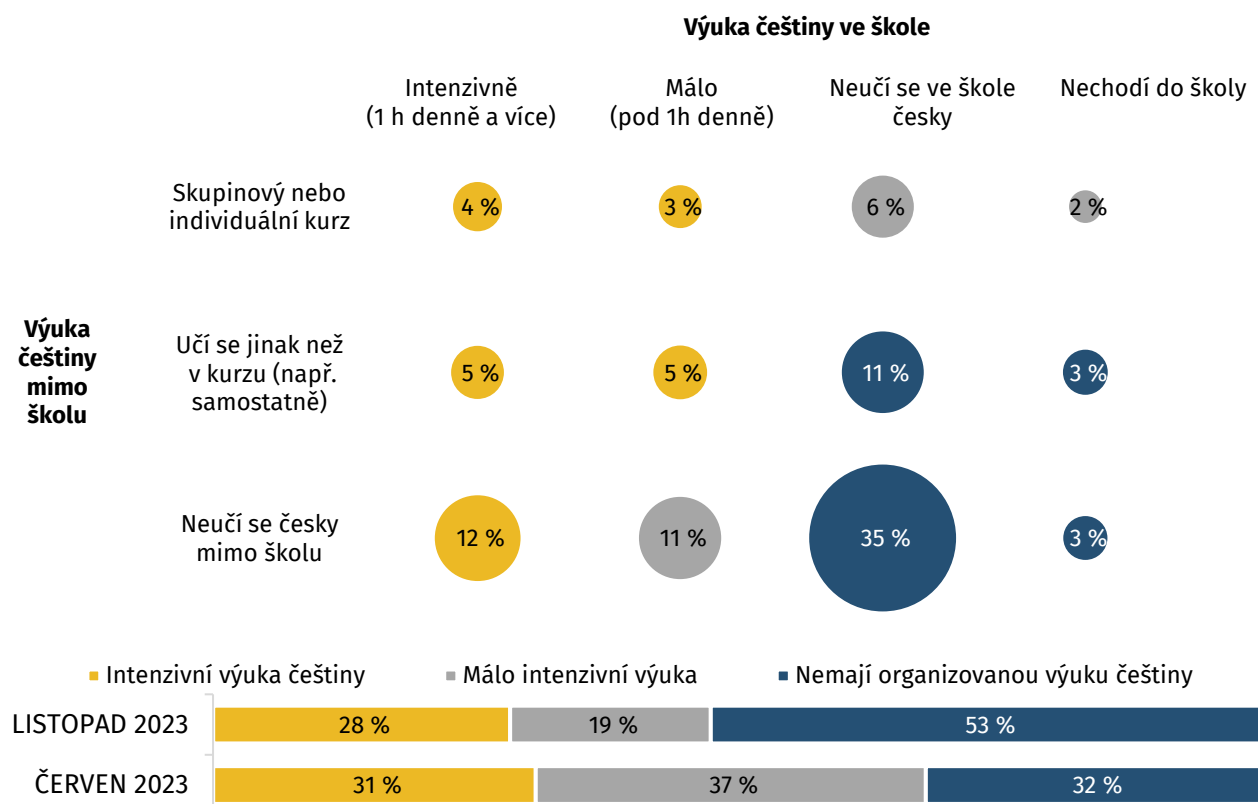
Ve škole učí česky 50 % dívek a 46 % chlapců. Dívky se podle rodičů učí česky více intenzivně. Z dívek, které se česky ve škole učí, se jich 24 % věnuje učení češtiny 2 a více hodiny. Z chlapců se takto intenzivně učí 14 %. To může značit, že dívky častěji navštěvují volitelnou výuku češtiny. Větší úsilí při učení může být vysvětlením toho, proč se dívky lépe česky domluví (na ZŠ 70 % dívek oproti 60% chlapců, u 15-17 letých 76 % dívek a 76 % chlapců.)

Větší intenzitu češtiny deklarují také rodiče středoškoláků (oproti dětem na základní škole).

Poznámka: N=826; děti 6–17 (listopad 2023). Znění otázek: „Účastní se toto dítě výuky v ČR v jednom z následujících zařízení?“, „Kolik hodin denně se toto dítě učí ve škole češtinu pro cizince?“

Kombinace výuky češtiny ve škole a mimo školu: všechny děti 6–17 let

28 % dětí se učí česky intenzivně ve škole nebo doma

Celkem 53 % dětí nemá žádnou organizovanou výuku češtiny

V červnu letošního roku to bylo 32 % dětí, nárůst dětí bez organizované výuky češtiny je tedy vysoký (21 p. b.). Tato znepokojivá změna je způsobena především poklesem výuky češtiny jako druhého jazyka (ČDJ) ve školách (viz předchozí strana).

Z dětí, kterým se nedostává výuky češtiny ve škole (pravá polovina grafu), se jen velmi malá část vzdělává organizovaně mimo školu (8 %, první řádek). Rodiče části dětí (24 % ze všech, druhý řádek) poté uvádí, že se děti učí česky jiným způsobem než v kurzu, anebo že se učí samostatně.

Celkem **38 % dětí a mladistvých se česky neučí vůbec** (2 modré bubliny na posledním řádku). Častěji jde o **mladistvé 15–17 let**, z těch totiž méně chodí do české školy oproti mladším dětem. Z dat je zřejmé, že se jen malá část dětí češtině věnuje intenzivně (žluté bubliny).

Poznámka: N=826; děti 6–17 let; kombinace několika otázek. Do kategorie „Málo (pod 1 hod denně)“ zahrnujeme i děti, u kterých rodiče neuvedli intenzitu výuky.

Integrace a volnočasové aktivity

Hlavní zjištění

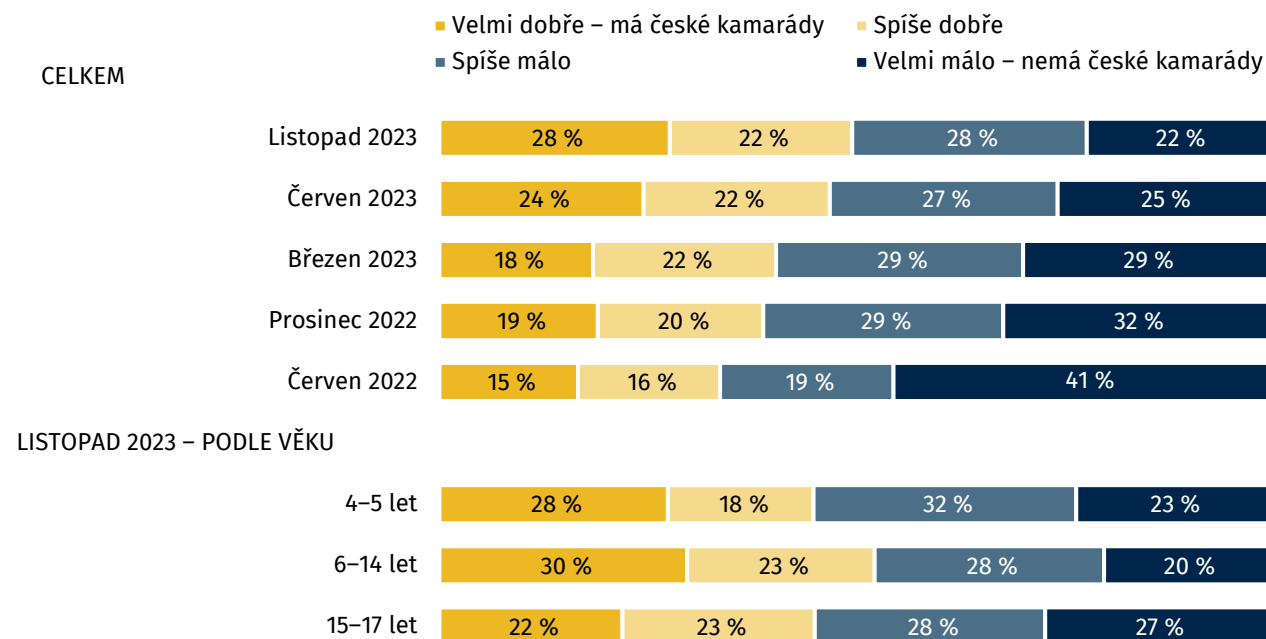
51 %

**ukrajinských dětí je podle rodičů dobře
začleněno do kolektivu českých dětí**

Děti 4–17 let

Polovina dětí není zatím podle rodičů dobře integrována do kolektivu českých dětí

Do jaké míry se dítě začlenilo do kolektivu českých dětí?

1 z 5 dětí stále nemá české kamarády, mezi středoškoláky 29 %

Ačkoliv podíl dobře začleněných dětí v čase roste, roste velmi pozvolna. Přibližně polovina dětí stále spíše není začleněná. Velmi málo začleněno bez českých kamarádů je 22 % dětí, což je o 10 p. b. méně než loni v prosinci.

Míra začlenění výrazně souvisí se znalostí češtiny

Pouze 20 % dětí, které umí nanejvýš pár frází, je začleněno podle rodičů dobře. Naopak 77 % těch, kteří umí česky plynně, je začleněno podle rodičů dobře.

Školní docházka integraci napomáhá. 56 % dětí, které chodí pouze do české školy, je dobře nebo spíše dobře integrováno (oproti 43 % žáků, kteří studují českou školu i absolvují výuku na dálku na Ukrajině). U dětí ve věku 6-14 let jsou výrazné rozdíly v začlenění u dívek a chlapců – dle rodičů je dobře začleněno 61 % dívek a jen 39 % chlapců. V ostatních věkových kategoriích se chlapci a dívky v integrovanosti významně neliší.

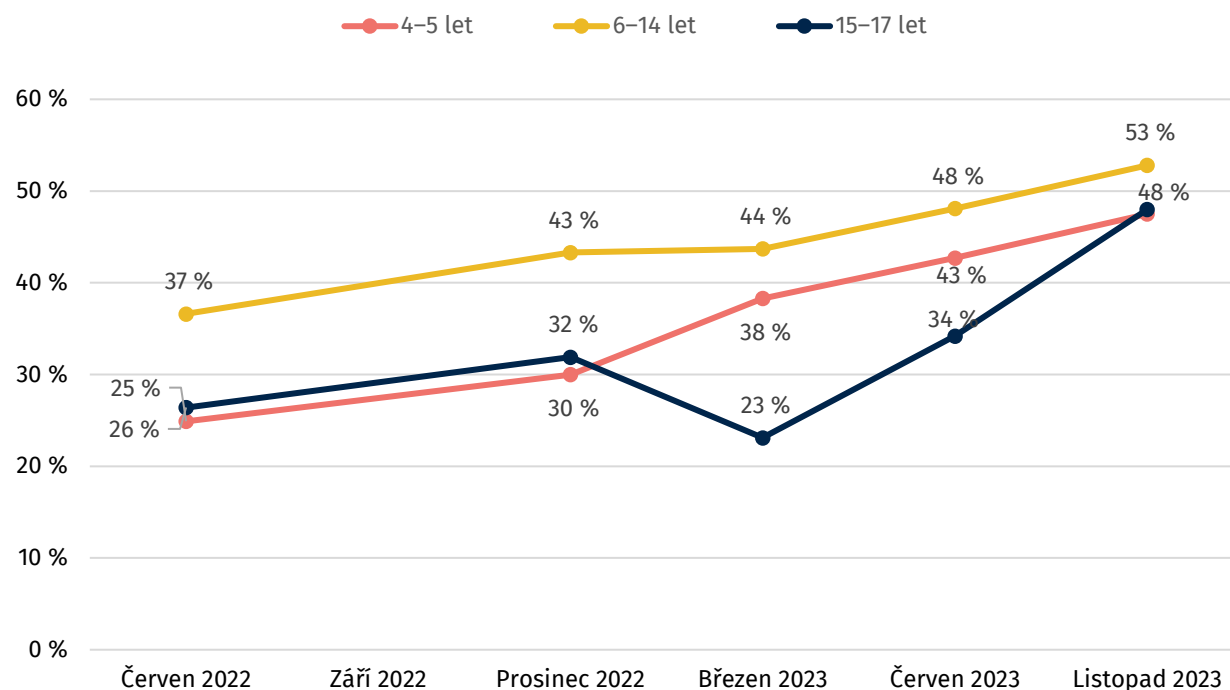
Horší začlenění souvisí i s bydlením v hotelu či ubytovnách, kde může docházet k segregaci (dobře začleněno do kolektivu českých dětí je jen 38 % dětí, kteří bydlí v ubytovacím zařízení oproti 53 % dětí bydlících v nájmu).

Poznámka: N=1009 (listopad 2023), N=1203 (červen 23), 1120 (březen 23), 1340 (prosinec 22), N=1629 (červen 22); děti od 4 do 17 let, Znění otázky: „Do jaké míry se toto dítě z vaší domácnosti již začlenilo do kolektivu českých dětí (ať už ve škole, či při jiných činnostech)?“. Málo začlenění = součet za spíše a velmi málo; Dobře začlenění = součet za velmi a spíše dobře.

Vývoj integrace do českých kolektivů u různých věkových skupin

Středoškoláci dohánějí v integraci mladší děti

Podíl dětí, které jsou podle rodičů **dobře začleněny** do kolektivu českých dětí:

Začlenění dětí do českého kolektivu roste ve všech věkových skupinách

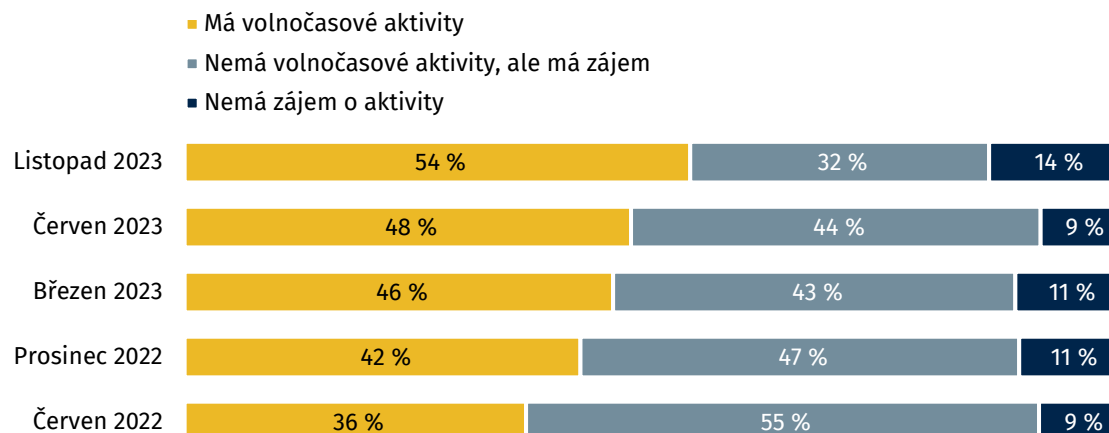
U dětí ve věku 15-17 let podíl dobře začleněných dětí za posledních 5 měsíců vzrostl o 14 p. b., od března 2023 dokonce o 25 p. b.

Integrace u dětí ve věku 4-5 let vzrostla od března 2023 velmi podobně jako u dětí ve věku 6-14 let – o 9 až 10 p. b.

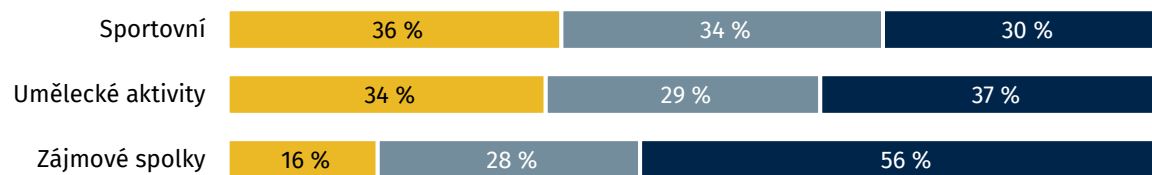
Poznámka: N=90, 4-5 let; N= 362, 6-14 let 204; N=128, 15-17 let (listopad 23); pouze děti, které byly v alespoň 2 vlnách z posledních 3 měření (listopad 2023 / červen 2023 / březen 2023). Znění otázky: „Do jaké míry se toto dítě z vaší domácnosti již začlenilo do kolektivu českých dětí (ať už ve škole, či při jiných činnostech)?“. Málo začlenění = součet za spíše a velmi málo; Dobře začlenění = součet za velmi a spíše dobře.

Účast na volnočasových aktivitách u 4-17letých dětí

Více než polovina dětí se účastní volnočasových aktivit

DETAIL: LISTOPAD 2023

Třetina dětí volnočasové aktivity nemá, i když o ně mají zájem

Oproti minulým měřením je to zlepšení situace, minulý prosinec postrádalo volnočasové aktivity 44 % dětí, které o ně měly zájem. Nejvíce neuspokojená poptávka po volnočasových aktivitách je mezi dětmi ve věku 4-5 let (46 % z nich žádnou nemá, ačkoliv mají zájem) a dále mezi dětmi z domácností v příjmové chudobě (38 % dětí v domácnostech s ekvivalizovaným příjmem pod 50 % mediánu volnočasové aktivity nemá, ačkoliv by je chtělo).

Nejvíce se aktivit účastní děti ve věku 6-14 let (61 %), dále děti v věku 4-5 let (44 %). V obou těchto skupinách vzrostlo zapojení od prosince 2023 o 11 p. b. U dětí ve věku 15-17 let má volnočasové aktivity 41 % a 21 % v této věkové kategorii o ně nemá zájem.

36 % dětí se účastní sportovních aktivit, 34 % uměleckých aktivit. Převažují skupinové aktivity nad individuálními. Zájmových spolků jako je např. skaut se účastní 16 % dětí. Většina dětí s volnočasovými kroužky má více zájmových aktivit.

Volnočasové aktivity pomáhají v integraci

Děti, které se účastní nějakých volnočasových aktivit, jsou častěji dobře začleněny do českého kolektivu dětí (64 % oproti 33 % dětí, které nemají žádnou volnočasovou aktivitu).

Poznámka: N=1009 (listopad 2023) N=1203 (červen 23), N=1120 (březen 23), N=1340 (prosinec 22), N=1629 (červen 22); děti od 4 do 17 let. Znění otázky: „Jakých volnočasových organizovaných aktivit se toto Vaše dítě účastní? Mělo by o ně případně zájem?“ | „Umělecké aktivity – skupinové (sbor, divadlo, tanec atd.)“, „Umělecké aktivity – individuální (malba, fotografie atd.)“, „Sportovní aktivity – skupinové (fotbal, hokej, basketbal atd.)“, „Sportovní aktivity – individuální (běh, plavání atd.)“, „Zájmové spolky (skaut atd.)“

Kontakt

Autoři

Kateřina Šafářová

katerina.safarova@paqresearch.cz

Daniel Prokop

daniel.prokop@paqresearch.cz

[/ www.paqresearch.cz](http://www.paqresearch.cz)

